

Det borde vara en självklarhet att kunna försörja sitt folk

- Rapport kring småskaliga livsmedelsproducenter i Örebro kommun

Projektledare, rapportförfattare: Ankie Rauséus

Medförfattare: Lorita Soltani, ROS-nätverket

Örebro september 2018

Sammanfattning

Här presenteras en kartläggning om ett antal jordbruksföretag samt en analys av insamlad data för att klara morgondagens postfossila livsmedelsförsörjning.

Producenterna själva lyfter fram ett antal förbättringsområden, däribland logistikfrågan. Andra områden som är viktiga att framhålla för att få ett grepp om förutsättningarna för lokal livsmedelsförsörjning är den höga medelåldern i gruppen av aktiva odlare. Det riskerar leda till minskad självförsörjningsgrad, vilket strider mot de nationella och de regionala målen. Detta berör främst grönsaks, frukt/bär- och fiskproduktionen som redan är alltför liten lokalt i förhållande till våra lokala behov. Här har kommunen ett viktigt ansvar att värna befintlig jordbruksmark och erbjuda utbildning för nya grupper som vill satsa på livsmedelsproduktion.

Bakgrund

Projektägaren Järle byalag är medlemmar i organisationen Hela Sverige ska leva - Länsbygderådet Örebro län (LBR) och därmed en del av det regionala nätverket Regional Omställning i Samverkan, s.k. ROS-nätverket*.

*ROS – Regional Omställning i Samverkan – är ett nätverk av aktörer inom civilsamhället i Örebro län som vill lyfta fram hållbarhetsfrågorna och genom lokala initiativ bidra till en regional omställning. ROS består idag av länsorganisationerna för Hela Sverige ska leva, Naturskyddsföreningen, Länsbildningsförbundet, Coompanion, Omställning Örebro, Omvända vär(l)den och Framtiden i Våra Händer. Våren 2018 har nätverket funnits i 5 år.

Sedan den nationella strategin för livsmedelsområdet beslutades våren 2017 har LBR och ROS-nätverket engagerat sig och deltagit i den regionala process som pågått med att ta fram en regional handlingsplan för livsmedelskedjan i Örebro län. Vi har deltagit aktivt i workshops och svarat på remisser. Under höstens workshops som Länsstyrelsen och Region Örebro län bjudit in till presenterades den nulägesanalys från konsultföretaget Macklean som Länsstyrelsen upphandlat.

Utifrån nulägesanalysen som presenterats och de dialogsamtal vi deltagit i kände vi ett behov att få göra en egen kartläggning och analys av lokala livsmedelsproducenter, för att höra hur de upplever sin arbetssituation och tänker inför framtiden. Därför söktes och beviljades pengar från Örebro kommuns landsbygdsnämnd under våren 2018. I projektet har vi valt att lägga fokus främst på mindre företag inom primärproduktionen samt fokusera på vissa livsmedel, då det i analysen till handlingsplanen tydligt framgår att grönsaks-, frukt/bär- och fiskproduktionen är alltför liten i förhållande till våra lokala behov.

Kartläggningen avsågs från början vara av både odlare och förädlare inom Örebro kommun. Efter diskussioner inom arbetsgruppen har vi dock valt att fokusera på primärproduktionen då den är grunden till lokal mat och därför känns viktigast.

Projektet har avsikten att ge följande effekter:

- Skapa medvetenhet kring de småbrukare, odlare och förädlare som finns inom detta livsmedelsområde, samt den problematik som i dagsläget föreligger. Ökad medvetenhet kan bidra till en mer differentierad syn på livsmedelsförsörjningen och den regionala handlingsplan som beslutades våren 2018.
- Öka kunskapen, intresset och utbildningsmöjligheterna för odling och djurhållning samt försäljning av lokala livsmedel. Bidra till förenklade försäljningskanaler, t ex andelsjordbruk, Local Food Nodes m m.
- Långsiktig effekt att fler blir intresserade och vill öka sin självförsörjningsgrad genom att börja odla, enskilt eller i t ex gemensamhetsodlingar.
- Stödja och stimulera ovan nämnda aktörer samt nya nödvändiga yrkesodlare, med följd effekt att även stärka möjligheten att bo och verka på landsbygden. Projektet antas i längden även gynna tillkomsten av fler arbetstillfällen.

Projektets upplägg och genomförande

Järle byalag beviljades 50 000 kronor av Örebro kommuns landsbygdsnämnd för att genomföra en kartläggning och analys av lokala livsmedelsproducenter. En avgränsning i projektet har varit att fokusera på lantbruksföretag som har en registrerad livsmedelsproduktion idag, och är geografiskt belägna inom Örebro kommuns gränser. Vi har haft ROS-nätverket som styrgrupp och inom nätverket bildat en arbetsgrupp. Styrgruppen har sett behov av att fokusera på företag inom primärproduktionen och avstått från att ta med företag som i första hand har förädling.

Efter ROS-nätverkets interna resonemang har vi begärt in uppgifter från SCBs företagsregister med lantbrukare inom Örebro kommun, kompletterat med uppgifter från Örebro kommuns företagsregister, Gårdsnäras webbregister samt samtal med Eldrimners kontaktperson i Örebro län.

Nära 400 företag i Örebro kommun är registrerade som livsmedelsproducerande lantbruk. Vi gjorde ett urval av vilka av dessa som skulle intervjuas. Främst valdes mindre jordbruksföretag inom primärproduktionen ut. Vi fokuserade på de som producerade grönsaker, frukt, bär och nötkött, då det i analysen till handlingsplanen tydligt framgår att den produktionen är alltför liten i förhållande till våra lokala behov. Bland dessa livsmedel är det också vanligt med försäljning direkt till konsument, vilket inte är lika självklart inom spannmålsodling, mjölk- och svinproduktion.

15 jordbruksföretag inom Örebro kommun har intervjuats under perioden mars till juli 2018, främst per telefon men även några fysiskt på plats. Dessutom har intervjuer gjorts med ytterligare fem frukt- och grönsaksproducenter i övriga länet. Detta för att kunna jämföra svar från fler i denna lilla producentgrupp. Respondenterna har varit i åldersspannet 30-75 år, varav hälften i åldern 60-75 år. Några är eko-certifierade men flertalet är konventionella producenter. Intervjuerna har bestått av ett 15-tal frågor, bl a om aktuell produktion, volym, kundkategorier, försäljningskanaler, tankar om framtiden och Sveriges livsmedelsförsörjning. *Formuläret finns med som bilaga.*

Frågeformuläret har använts som webbformulär i Google och sedan konverterats till excel. Respondenterna har direkt efter intervjun fått ta del av anteckningarna. Anteckningarna har skickats ut via e-post, med möjlighet till återkoppling för att föreslå ändringar eller göra tillägg i texten. Ingen har dock valt att göra det.

Flera av de intervjuade har ställt frågor om vad informationen ska användas till och vilken nytta deras svar skulle kunna utgöra. Som svar: Rapporten kommer publiceras på ROS-webben, hänvisas till i vårt nyhetsbrev "Framtidsstafetten", i sociala medier samt bilda underlag för en debattartikel. Rapporten kommer även presenteras för Örebro kommuns landsbygdsnämnd.

Resultat

Enligt data från SCB finns det 386 lantbruksföretag i Örebro kommun. Ett 20-tal av dem kontaktades per telefon. Ett fåtal har avböjt att bli intervjuade eller har ej varit nåbara när projektledaren ringt vid olika tillfällen. Totalt har 20 intervjuer genomförts och sammanställts, varav 15 med företag inom Örebro kommun. Många lantbruksföretag har idag flera verksamhetsinriktningar (s k blandat jordbruk), t ex djur/spannmål, grönsaker/entreprenad. Vissa har också en kombination av odling och förädling. Vi har dock valt att fokusera våra frågor på primärproduktion av vissa livsmedel (potatis/morötter, övriga grönsaker, frukt, bär, nötkött).

Summering av vad de 20 intervjuade producerar idag och/eller har gjort tidigare:

potatis, morötter - 13 st
grönsaker - 8 st
frukt - 3 st
bär - 3 st
nöt - 3 st
lamm - 2 st
mjölk - 2 st
förädling (ex mjöl, bröd, marmelad, glass) - 4 st

Sammanställningen visar att majoriteten av företagen känner till den nationella livsmedelsstrategin men inte tagit del av den, ett fåtal har dock deltagit i processen kring att ta fram den regionala handlingsplanen. Citat från en av intervjuerna: *“Det borde vara en självklarhet att kunna försörja sitt folk”*. Flera kommenterade strategin och handlingsplanen på liknande sätt. Nedan följer fler citat från de olika intervjupersonerna.

Någon beskrev att hen varit för uttröttad på sistone och inte orkat engagerat sig, men har varit mer engagerad tidigare år; *“Sverige har ju så låg självförsörjningsgrad. Skulle det bli lite oroligt runt om oss skulle det bli många hungriga magar här i landet”*.

“Vissa varor kommer finnas även i framtiden, men grönsaker i knippen (t ex persilja, dill, lök, selleri) kommer försvinna ur sortiment. Den hanteringen är för tidskrävande. Vi ska vara så miljövänliga, men vi transporterar varor över halva Europa.”

“Logistiken är fortfarande den stora utmaningen. Jag har jobbat med detta i 20 år. Vi har tidigare haft ekonomiska föreningar som skött all försäljning åt oss. Idag finns bara Lantmännen kvar, slakteriföreningar och liknande är borta.”

“Man måste se till fördelarna som vi producerar mat på i Sverige. Att kunderna värderar detta mer. Vi ska inte behöva anpassa oss efter övriga EUs standard, t ex inom djurhållning och metoder med bekämpningsmedel. Då försvinner mervärdet i våra svenska livsmedel.”

“Det är viktigt med närodlad mat. Ett problem idag är bristen på naturgödsel. Vi behöver koskit här i vår egen odling! Jorden behöver förbättras. Det är svårt att hitta kobönder i närheten som kan leverera den gödseln.”

Några fler exempel ur enkätsvaren:

Finns det kapacitet för större volymer?

10 respondenter har arealer och kapacitet att kunna odla mer. Flera av dem har redan valt att dra ner på sin produktion. Oftast av åldersskäl men ibland också på grund av ändrade ekonomiska förutsättningar eller efterfrågan. Fem svarade lite svävande, fem har svarat nej.

Hur når du och "hanterar" dina kunder idag?

Marknadsföringen är oftast genom mun-till-mun samt via olika digitala kanaler, exempelvis Facebook. Enbart en annonserar i traditionell press. Majoriteten säljer själva från gården/gårdsbutiken direkt till privatpersoner. Sju företag säljer även direkt till restaurang och/eller café, fem säljer eller har sålt direkt till ICA, fyra säljer själva på marknader eller

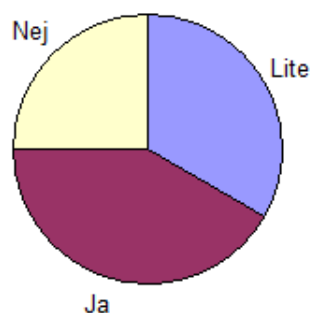
mässor i regionen. Fem producenter levererar själva sina produkter till kund, en säljer till grossist samt deltar i offentlig upphandling. Två beskriver att de anlitar transportörer.

Framtidsutsikter

Sammanställningen visar att hälften av de lantbruksföretag som vi kontaktat drivs av personer som redan har gått eller närmar sig pension (inom 1-3 år). Tre företag har nyligen avslutat sin verksamhet. Flera vet inte vad som kommer hända med verksamheten när de själva lägger av, och på vilket sätt som produktionen kan fortgå. De vill gärna fortsätta bo kvar på gården. Knappt någon har släktingar som vill driva verksamheten vidare på samma arbetskrävande sätt som tidigare har skett. Att vara djurbonde eller grönsaksodlare är en livsstil som få människor idag väljer att satsa på, enligt utsago från flera av de intervjuade.

Gällande försäljningskanaler så känner 15 av respondenterna till REKO-ringarna, några säljer eller har sålt själva via denna kanal. De flesta lantbrukarna känner till andelsjordbruk, som kan vara ett sätt att utveckla arbetet och nå nya konsumenter. Åtta känner till Gårdsnära.se, men bara en känner till Lokal Food Nodes. Några använder redan plattformen Gårdsnära för att marknadsföra sig medan fyra känner inte alls till och dess kontaktväg till lokala producenter.

På frågan: Känner du till andelsjordbruk?

Direktförsäljning anses inte intressant för sju av respondenterna, medan övriga anser sig ganska nöjda med de försäljningskanaler som de har i dag, exempelvis försäljning direkt till kund via torghandel, gårdsbutik och REKO. Några har varit torghandlare i flera generationer! 14 är inte intresserade av offentlig upphandling, två företag säljer redan via denna kanal eller har gjort. Det generella svaret varför fler inte deltar i offentlig upphandling är att man inte kan leverera de volymer som krävs och farhågan/erfarenheten att det är för stor byråkrati.

14 företag har haft och/eller har intresse av att ta emot skolklasser och andra former av studiebesök. Det är dels en tidsfråga och dels en fråga om arvode. Några uttryckte att det

varit speciellt trevligt att ta emot barn i lågstadieålder på sin gård. Någon har även tagit emot utbrända vuxna personer på praktik.

Hur ser du på framtiden för ditt företag/din produktion?

Fria kommentarer:

-Det känns positivt. Men det finns hot, miljömässiga och faran för vegan-angrepp. Vädrets makter, extremväder oroar. Kallt och torrt även förra året.

-Man måste vara positiv! Man kan till och med bli bättre när man dra ner på omfattning. Gör rätt saker! Fokusera på kvalitet istället för kvantitet.

- Vi har fler intäkter än gården. Utan dessa skulle det ekonomiska läget vara ohållbart. Då skulle man få magsår.

-Sonen kommer nog bara ha spannmålsodling framöver. Det är många potatis/morotsodlare runt omkring som lägger av. Man ska vara ansluten till ett godkänd packeri.

-Det ligger i tiden med lokal och småskalig mat. Det känns faktiskt möjligt att leva på en sån här verksamhet. Det handlar om kunderna! Vi är helt beroende av dem.

-Det hänger på hur det går från år till år. Det fattas fortfarande en bra försäljningskanal!

-Efterfrågan från kunderna är större än vad vi kan leverera. ICA vill ha mer lokalproducerade varor.

-Kunder har vi ingen brist på. Vädret är en viktig faktor för om det ska bli ett bra odlingsår. Vi närmar oss pensionsålder, håller nog på max två år till. Ev fortsätter vi med självplocket (bär). Kan kanske tänka mig att lämna över verksamheten, men vi vill inte flytta från gården.

-Verksamheten går mycket bra, men jag tänker gå i pension nästa år (2019). Vill bo kvar på gården och hoppas att dottern vill fortsätta odla på gården.

-Jag är 62 år. Hoppas någon annan tar över vid pensionen, men har ingen självklar efterträdare idag. Det är högt tryck på lokal mat idag.

-Framtiden för gården ser ljus ut. Väder och tillgången på vatten är avgörande för hur produktionen kommer fungera framöver. Har två bevattningsmaskiner som rullar dygnet runt nu.

- Det finns ingen framtid. Jag är redan pensionär. Ingen vill hålla på med detta slit idag. Det är en levnadsstil. Då måste man vara nischad mot en viss produktion. Kommunen vill exploatera min mark så den kan inte säljas.

-Med tanke på hur vi hanteras av myndigheten (JV) så ser jag ganska mörkt på framtiden.

-Ny jordbruksreform är på gång inom EU. Det pratas om att minska stödet med 15-20% från och med år 2020. Möjligtvis kan Sverige fatta egna beslut ang stöd. Det är viktiga besked inför gårdens satsning framöver. Utan något stöd skulle vi behöva ta dubbelt så mycket betalt för vårt naturbeteskött.

-Jag tror detta kommer försvinna när jag lägger ner. Vill köra 3 år till, sen blir jag 75 år. Då lägger jag ner.

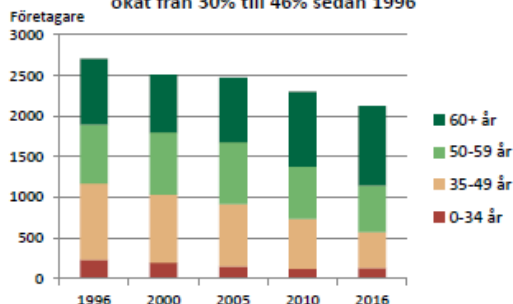
-Jag har ju startat mitt lantbruk för några år sen. Känns som en bra bransch. Vi har fin mulljord som klarar sig bra torra år. Det är värre när det regnar för mycket. Då drunknar växterna.

-Jag är 75 år och avslutade min verksamhet förra året.

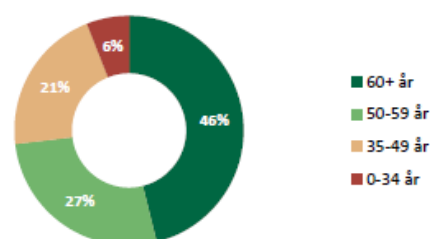
PRIMÄRPRODUKTION – FÖRETAG OCH FÖRETAGARE

Nästan hälften av länets jordbruksföretagare är över 60 år

Andelen jordbruksföretagare* över 60 år har ökat från 30% till 46% sedan 1996

Fördelning jordbruksföretagare efter ålder 2016

- 2016 var 46% av länets jordbruksföretagare 60 år eller äldre, en ökning från 30% 1996. Motsvarande utveckling syns i Sverige som helhet, där andelen jordbrukare över 60 år vuxit från 32% till 47%.
- Att det finns en utmaning med generationsskiftet syns även på det faktum att andelen företagare under 35 år minskat, från 9% till 6%. Även här liknar utvecklingen i Örebro län den i övriga Sverige, där andelen jordbruksföretagare under 35 år var så låg som 5% 2016.

Källa: Jordbruksverket

*Med jordbruksföretagare avses den person som juridiskt och ekonomiskt svarar för verksamheten på jordbruksföretaget

macklean

14

Bild hämtad ur Mackleans rapport till Länsstyrelsen 2017.

Analys

Synpunkter som lyfts fram av respondenterna:

- Regelverk
- Logistik
- Klimatförändringar
- Företagets framtid

Både Mackleans nulägesanalys (sep 2017) inför framtagandet av en regional handlingsplan och våra intervjuer bekräftar det faktum att många primärproducenter håller på att lägga av på grund av sin ålder. Inom 3-5 år finns knappt någon av de befintliga grönsaksodlarna kvar som vi intervjuade! Och det finns få exempel på nystartade företag inom exempelvis grönsaks-, frukt & bärproduktion inom Örebro kommun. Däremot finns exempel på nystartade grönsaksproducenter på andra håll i länet (Östansjö, Storå, Lindesberg).

Det skulle behövas satsas på en stöd- och samordningsfunktion för att hitta nya ägarlösningar så företagens upparbetade livsmedelsproduktion och kundkanaler kan upprätthållas och fortsätta utvecklas. Dessutom tycks logistikfrågan vara en svår knut som behöver lösas för att underlätta för dem som främst vill ägna sig åt att producera och då inte behöver lägga onödig tid och kraft på distributionen av varor.

Ett samtalsämne som lyfts fram av flera producenter är vädret (inte helt otippat denna sommar med extremt torrt väder) och hur beroende de är av vädrets makter. Några nämnde en oro för hur klimatförändringarna kommer påverka produktionen framöver. Det känns sannolikt att detta ämne kommer diskuteras en hel del framöver inom branschen.

En producent uttryckte sig starkt kritiskt till hur myndigheter hanterar verksamhetsstöd och naturvårdsbidrag och vågar inte göra några satsningar alls framöver förrän strulet med utbetalningar har löst sig och det finns tydliga riktlinjer kring ekonomiska förutsättningar framöver. Det finns skäl att tro att fler bönder är i samma situation, vilket känns oroväckande.

Men det finns också hoppfullhet. Som någon sa: *“Gör rätt saker! Satsa på kvalitet istället för kvantitet.”*

Vår analys och reflektion i övrigt:

Kartläggningen som gjordes år 2017 för Länsstyrelsen visar att det redan idag produceras en alltför låg andel frukt, bär, grönsaker, fisk i länet. Dessutom behövs fler betande djur (nöt, får) i odlingslandskapet, för att hålla ängs- och hagmarker öppna och bidra till den biologiska mångfalden. Det vore klokt att göra särskilda satsningar på dessa producentgrupper, och ge dem ökad möjlighet till stöd och affärsutveckling. Flera respondenter påtalar själva att det ligger i tiden med lokal och småskalig mat.

Ur sammanfattningen i den regionala handlingsplanen för livsmedel

...” Våra regionala behov, våra specialiseringar och specifika utmaningar i länet ska styra innehållet i arbetet. Genom detta bidrar vi även till målen i den nationella livsmedelsstrategin och den nyligen beslutade regionala utvecklingsstrategin, RUS. I bred samverkan ska vi bidra till en konkurrenskraftig livsmedelskedja, från forskning, via primärproduktion till förädling mot konsument, där den totala livsmedelsproduktionen ökar och bidrar till fler jobb och hållbar tillväxt i Örebro län.”

Sammantaget pekar de flesta företagare på att logistiken behöver förbättras. Det är få producenter som själva vill och/eller hinner ta ansvar för distributionen av det som produceras på gården. Därför vore det värdefullt och klokt att utveckla enkla tekniska lösningar som kan samordna distributionen, gärna med transporter som redan rullar ute på vägarna för att hålla nere länets klimatpåverkan. Logistikfrågan hänger delvis ihop med försäljnings- och marknadsföringskanaler. Bondens buss som fanns tidigare var väldigt uppskattad av vissa producenter, som saknar en motsvarande samordnad distributions- och försäljningskanal idag.

En annan fråga som behöver ses över är all den byråkrati som djurbönder, livsmedelsproducenter och förädlare har att hantera. Några påtalar strul med utbetalningar av bidrag, något som främst har drabbat ekobönder sen några år tillbaka och gör att producenter över hela landet väljer att lägga ner sin verksamhet och i vissa fall tvingas till konkurs. Detta känns inte rimligt då Sverige har som mål att satsa mer på hållbara jordbruksmetoder.

Lokala kretsloppslösningar och klimatsäkrade produktionsformer för livsmedel behöver utvecklas så att länets lantbruksföretag kan bidra till friska mullrika jordar, mindre föroreningar i sjöar och vattendrag, ökad biologisk mångfald och värdefulla ekosystemtjänster. Genom utbildning, rådgivning och nätverk skulle producenterna kunna lyckas med detta, samtidigt som de uppfyller olika nationella och internationella hållbarhetsmål som hänvisas till i livsmedelsstrategin och den regionala handlingsplanen.

Text ur regionala handlingsplanen för livsmedel:

Övergripande perspektiv och samhällsutmaningar

“Utgångspunkten i det regionala arbetet är den nationella livsmedelsstrategin. Det övergripande målet med den är en ökad svensk livsmedelsproduktion, tillväxt i hela landet, en ökad självförsörjningsgrad och minskad sårbarhet i livsmedelskedjan samtidigt som relevanta miljömål uppnås. På övergripande nivå är det dock även viktigt att lyfta de målsättningar som finns runt våra gemensamma samhällsutmaningar. De 17 målen i Agenda 2030 är relevanta för oss i arbetet och syftar bland annat till att utrota fattigdom och hunger samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. De globala målen är integrerade och adresserar hållbar utveckling utifrån tre dimensioner: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga.”

Det borde ligga både i politiker och myndigheters intresse att möjliggöra och stimulera omställningen till ett långsiktigt hållbart svenskt jordbruk, inom de planetära gränserna.

ROS-nätverkets vision är att bidra till att skapa stödjande strukturer för omställningen till ett hållbart samhälle. Vår ambition är att lyfta fram hållbarhetsfrågorna, samordna länets omställningsgrupper och genom lokala initiativ bidra till en regional omställning. Därför vill vi gärna bidra med de kunskaper, erfarenheter och engagemang vi har, för att konkretisera omställningen till ett hållbart och blomstrande kretsloppssamhälle. Genom Framtidsveckor, Framtidsforum, nyhetsbrev, webb och sociala medier informerar vi redan idag om aktuella ämnen som vi ser är viktiga att nå ut med, t ex livsmedelsfrågor, krisberedskap, klimatfrågan, miljö- och hållbarhetsmålen. Vår målsättning är även att kunna initiera och stimulera till att praktiska verksamheter, exempelvis inom livsmedelsproduktion, kan startas. Idag sker dock vårt arbete till stor del ideellt och med begränsad tid. Det är inte hållbart i längden.

Om mer ekonomiska resurser fanns skulle ROS, på många olika plan, kunna bidra och t ex i samarbete med kommuner och andra aktörer utveckla olika lokala satsningar och praktiska pilotprojekt. Då skulle vi ytterligare kunna inspirera, folkbilda och engagera privatpersoner/konsumenter till att medverka för ökad försäljning av svenskproducerad och lokal mat, uppmuntra fler att börja odla (själva eller i gemenskap med andra, på skolor m m) och inspirera fler att köpa och ta tillvara mer lokal mat via de försäljningskanaler som finns idag och de som eventuellt utvecklas framöver. Sammantaget bidra till en mer framsynt samhällsutveckling.

Slutord

Det är en varierad bild som de producenter vi intervjuat ger om sina verksamheter, om möjligheter och utmaningar. Lite generellt så är det glädjande att summera att de yngre och nystartade företagarna vi intervjuat är mer positiva, har bra försäljningskanaler och en uppskattad produktion. Medan flera äldre är tydliga med det slit och ovisshet som detta företagande innebär.

En viktig frågeställning är vad som händer med de verksamheter där företagarna nu vill lämna över till anhöriga alternativt till nya företagare, eller behöver lägga ner de upparbetade odlingsytorna. Det här är frågeställningar som en kommun kan ha möjlighet att påverka.

Med goda exempel som inspiration, bra rådgivning och stöd kanske fler vågar satsa och starta upp en mer kommersiell odling eller annan livsmedelsproduktion. Vi har snart gott om "mentorer" (pensionerade producenter) som skulle kunna dela med sig av sina erfarenheter och bästa tips för att lyckas. En värdefull resursbank som inte borde gå till spillo!

Inspiration, erfarenhetsutbyte och nätverksbygge är något vi aktörer inom ROS-nätverket arbetat aktivt med sedan länets första Framtidsvecka år 2011. Mer om vad som åsyftas finns att läsa om i rapporten som kom våren 2015; *“Omställningsrörelsens bidrag till en hållbar framtid i Örebro län. Effekter & möjligheter av Framtidsveckan och andra omställningsaktiviteter”* (80 sidor, inkl bilagor, länk finns nedan).

*“Den enda tid du kan påverka är framtiden.
Låt oss se till att den blir hållbar!”*

Bild från anläggandet av Gyttopskolans skogsträdgård. Foto: Ankie Rauséus

Referenser

Nationella livsmedelsstrategin

<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/en-livsmedelsstrategi-for-jobb-och-hallbar-tillvaxt-i-hela-landet/>

Nulägesanalys av livsmedelsproduktionen i Örebro län, av Macklean (2017)

<https://www.regionorebrolan.se/Files-sv/%c3%96rebro%20l%c3%a4ns%20landsting/Regional%20utveckling/N%c3%a4ringslivsutveckling/Nyheter/Livsmedelsproduktion%20i%20%c3%96rebro%20l%c3%a4n%20-%20Nul%c3%a4gesanalys.pdf?epslanguage=sv>

Inbjudan till deltagande i regionala workshops hösten 2017

<https://www.regionorebrolan.se/sv/Regional-utveckling/Nyhetsarkiv/Nyheter-20171/Handlingsplan-for-lanets-livsmedelskedja/>

Handlingsplan för livsmedelskedjan i Örebro län 2018-2023

<https://www.lansstyrelsen.se/orebro/tjanster/publikationer/2018/handlingsplan-for-livsmedelskedjan-i-orebro-lan-2018-2023.html>

Stockholms universitetet: Fyra av nio planetära gränser överskrids

<https://www.su.se/forskning/forskningsnyheter/fyra-av-nio-planet%C3%A4ra-gr%C3%A4nser-%C3%B6verskrids-1.218028>

ROS-rapport: Omställningsrörelsens bidrag till en hållbar framtid i Örebro län. Effekter & möjligheter av Framtidsveckan och andra omställningsaktiviteter

https://www.helasverige.se/fileadmin/user_upload/LBR/Oerebro/Dokument/Haallbar_framtid/Rapport_Omstaellningsarbetet_i_OErebro_laen_2011-2014_4_.pdf

Länktips:

Andelsjordbruk Sverige. <http://www.andelsjordbruksverige.se/>

Eldrimner. <http://www.eldrimner.com/>

Framtidsveckan i Örebro län. <http://orebrolan.framtidsveckan.net/>

Gårdsnära.se. <https://www.gardsnara.se/>

Jordbruksverket. <http://www.jordbruksverket.se/>

Local Food Nodes. <https://localfoodnodes.org/>

Länsstyrelsen Örebro län. <https://www.lansstyrelsen.se/orebro/lantbruk-och-landsbygd.html>

REKO-ringarna. <http://hushallningssallskapet.se/reko/>

ROS (Regional Omställning i Samverkan). <http://orebrolan.omstallning.net/>
<https://www.facebook.com/ROSorebrolan/>

Örebro Matlän. <https://www.facebook.com/orebromat/>

Bilaga

Frågeställningar:

1. Namn, företag/gård, kontaktuppgifter
2. Vad producerar ni idag?
3. Hur stora arealer?
4. Har ni kapacitet för större volymer?
5. Vilka är era kunder idag?
6. Hur når ni era kunder idag? (Marknadsföring, försäljning, logistik)
7. Hur ser du på framtiden för ditt företag? Skala 1-10 samt ev förklaring.
8. Finns intresse av att delta i offentlig upphandling?
9. Kan/vill ni ta emot skolor?
10. Känner du till REKO-ringarna?
11. Local Food Nodes?
12. Andelsjordbruk?
13. Är direktförsäljning i någon form intressant för dig?
14. Om ja, vad skulle du behöva för stöd för att utveckla det?
15. Känner du till den nationella livsmedelsstrategin? Ev tankar kring den
16. Har du deltagit i någon av det regionala träffarna kring handlingsplan livsmedel?

